

Кащенко Т.О.*Канд.архітектури, доцент**Кафедра архітектурного проектування цивільних будівель і споруд**Київського національного університету будівництва і архітектури***Осіпова А.Ю.***магістр архітектури*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ГУРТОЖИТКІВ

Анотація: У статті розглядаються особливості функціонально-планувальної організації університетських гуртожитків, проаналізовано вітчизняний та закордонний досвід проектування студентських гуртожитків.

Ключові слова: студентське містечко, кампус, університетський гуртожиток, функціонально-планувальне рішення, житлова кімната.

Сучасні комплекси вищих навчальних закладів забезпечують реалізацію освітніх, наукових, дослідницьких функцій та забезпечують необхідні умови для навчання студентів, проживання, дозвілля та спорту. В кампусах вищих навчальних закладів передбачається житлова зона з розташованими на ній будинками гуртожитків для студентів, аспірантів, слухачів, викладачів та працівників ВНЗ. Попит на проживання в гуртожитках залишається стабільним або постійно збільшується, особливо в великих містах. Крім того, існує нагальна проблема оновлення фонду такого тимчасового житла, підвищення комфортності проживання, реконструкції та будівництва нових гуртожитків.

Формування нового типу житла для студентів вищих навчальних закладів відбувалось поруч з розвитком архітектури та функціональної організації вищих навчальних закладів. Традиційно тимчасове житло для учнів передбачалось як у духовних, так і, в подальшому, у світських навчальних закладах. На території України одним з перших будинків, призначеним для проживання студентів, можна вважати корпус Києво–Могилянської академії - «бурсу», спроектований арх. І.Г. Григоровичем – Барським у 1778 р, після 1811р. реконструйована арх. А.І. Меленським). Значного поширення створення гуртожитків набуло на початку ХХ століття в період індустріалізації та міграції населення до міст на роботу та навчання. Наступний етап розвитку типології гуртожитків відноситься до періодів: повоєнного етапу відбудови кінця 40-х - 50- х років, поширення типового проектування 60- 80-х, впровадження технологій індустріального будівництва -70- 90 х роках.

В цілому питанням архітектури вищих навчальних закладів присвячені роботи Архарова І.М., Цитовича Г.Н., Ковальського Л.М., Ковальської Г.Л.[1], Солобая П.А. та ін. Проектуванню гуртожитків різних типів присвячені наукові праці Сорокіна К.Ф. («Архітектурно-планувальні рішення будівель студентських гуртожитків», 1953р), Коссаковського В.А., Ржехіної О.І. (студентські гуртожитки за кордоном, 1963), Курочкина Л.А. («Основні принципи проектування житлового осередку студентського гуртожитку», 1971р), Чепелика В.В. (молодіжні гуртожитки секційного типу, 1968), Васильєва Д.І. (студентські гуртожитки, 1970), Волчок П. (типові проекти гуртожитків та будинків для малосімейних, 1973), Беляєва А.Б. та Афанасьєвої А.Б. (нові блок-секції гуртожитків, 1980), Ольхової В.П. (закордонний досвід проектування гуртожитків для сімейної молоді, 1986), Бармашиної Л.Н. та Савонюк Т.Е. (нові підходи до проектування гуртожитків, 1989), Абрамової Р.П. (гуртожитки для студентів, 1979; гуртожитки для молоді, 1990 [2]). Останні десятиліття в теоретичних роботах невинуватно мало приділялось уваги проектуванню гуртожитків, більше розглядались питання організаційні, майнові та юридичні.

Зараз постала задача суттєвого покращення умов проживання в гуртожитках, оновлення житлового фонду вищих навчальних закладів, що пов'язано з вивченням досвіду проектування гуртожитків та виявлення потенціалу реконструкції, реновації, термомодернізації будинків гуртожитків, визначення сучасних вимог до студентського житла та створення нових сучасних, комфортних та економічно доступних гуртожитків.

Аналіз існуючих студентських гуртожитків за поверховістю показав переважання будівель середньої поверховості та багатопверхових (в основному п'яти- і дев'ятиповерхових відповідно), а також малу розповсюдженість малоповерхових (1-2пов.) та висотних (12-16 пов.) будинків

За типом об'ємно-планувального рішення розповсюджені гуртожитки коридорного типу та секційного типу. Часто передбачається можливість блокування. Також зустрічаються приклади гуртожитків з хрестоподібною та П-подібною, Y-подібною формою плану. Типові проекти гуртожитків передбачали варіанти гуртожитків з блоками обслуговування та без них (наприклад, серія 164-80-4 з блоком обслуговування та серія 164-80-69/1 без нього).

За структурою організації житлової одиниці розповсюджені кімнати з безпосереднім виходом в коридор та кімнати, що об'єднані в житлові блоки.

Найбільш поширеною об'ємно-планувальною структурою будівлі студентського гуртожитку на даний момент в Україні є протяжна будівля коридорного типу з кімнатами, що мають вихід безпосередньо в коридор і сполученими через нього обслуговуючими приміщеннями. Більша частина таких будівель - п'ятиповерхові гуртожитки 1950-1970-х рр., споруди, як правило,

цегляні, значно рідше - крупноблочні. Будівлі вищеописаної структури є гуртожитки, побудовані за типовими проектами - серія 1-300 (1-300-1, 1-300-2, 1-300-3 і 1-300-4, що розрізняються місткістю). Основна кількість житлових кімнат в цих будівлях розрахована на заселення по три людини (площа 15-18 м²), санітарні вузли і кухні розташовані на типовому поверсі, душові кімнати та інші побутові приміщення розташовані на першому або на цокольному поверсі. Прикладом проекту 1-300-3 є зокрема гуртожитки: №4 Національного університету харчових технологій в Києві, № 3 Одеського національного політехнічного університету, № 9 Національного технічного університету «ХПІ», № 5 Харківського національного університету ім. Каразіна.

На початку 70-х років КИЇВЗНДІЕП розробив та впровадив проекти 9-поверхових 2 –секційних гуртожитків серій 1у-438А – 47 (на 643 особи) та 1у-438А – 48 (на 671 особу) з кімнатами житловою площею 12-17,4 м², розраховані на 2-3 студентів відповідно, кухнями, санвузлами, робочими кімнатами.

Параметри багатьох інших будівель студентських гуртожитків, побудованих в 1950-1990 роки, схожі з вище наведеними проектами, наприклад, серія 164-80-4 являє собою окремі дев'ятиповерхові секції з прибудованим блоком культурно-побутового обслуговування. За цим типовим проектом розроблені гуртожитки № 6, 7, 8 Київського національного університету будівництва і архітектури.

На даному етапі в Україні архітектурно-просторове рішення студентських гуртожитків не відрізняється великим різноманіттям, а також комфортом проживання. Існуючі гуртожитки надмірно колективізовані - в них відсутній ізольований фізично і психологічно необхідний простір для навчання та відпочинку. В багатьох гуртожитках складно вирішити проблему доступності для маломобільних верств населення через відсутність ліфтів або їх розташування з виходом на міжповерхові клітини, невідповідності розмірів і відсутності відповідного облаштування санвузлів.

При дослідженні закордонної практики проектування студентських гуртожитків, можна відзначити: переважання будівель середньої поверховості та наявність малоповерхових будинків гуртожитків; наявність розвиненої інфраструктури побутового і культурного обслуговування, що об'єднані загальним рекреаційно-комунікаційним простором; переважає одиночне заселення в кімнату, рідше заселення по дві людини. Середній показник площі таких гуртожитків - 12-20 м²/люд., побутові зручності, як правило, розташовані при кімнаті. Простір для занять передбачено в житлових осередках або в окремих кімнатах для занять. У багатьох проектах запропоновані простори для дозвілля з кухнями-студіями. Планувальні та об'ємно-просторові рішення значно різноманітніші (рис.1), застосовуються сучасні оздоблювальні матеріали, поєднуючи функціональність та естетичність, наприклад:

- студентський гуртожиток Університету Сорбонна (м.Париж, Франція), реалізований у 1996 р арх. бюро AS Architecture-Studio складається з трьох 10-ти поверхових секцій обтічної форми, поєднані холлом, що виконує функції шумозахисного буферного простору. Гуртожиток включає 351 житлову чарунку в трьох планувальних варіантах, з тому числі з дворівневими кімнатами [3,4];
- Студентський гуртожиток Tietgen-Dormitory Копенгагенського університету (м.Копенгаген, Данія), спроектований у 2005 р. Lundgaard & Tranberg Architects, це - 7-ми поверхова будівля з кільцеподібною схема плану з 5-ма вузлами вертикальних комунікації. В центрі будівлі завдяки такому рішенню утворився затишний внутрішній простір – двір для відпочинку та спілкування. В гуртожитку запроектовані 360 житлових чарунок (одно- та двокімнатних), кафе, приміщення для навчання, побутові приміщення, додаткові спільні кухні та приміщення для спілкування, тераси, паркінг та місце зберігання велосипедів [5].

Сучасною тенденцією є проектування гуртожитків з покращеними показниками їх екологічності та енергоефективності, як наприклад, студентські гуртожитки, побудовані за стандартом «Пасивного будинку»: гуртожиток Roebusk Університету Дубліна, Ірландія (арх. Kavanagh Tuite Architects) та гуртожиток Віденського технічного університету на Molkereistrasse, Відень, Австрія (арх. Баумшлагер, Еберле).

Архітектурно-планувальна організація гуртожитку формується на основі врахування всіх необхідних функцій життєдіяльності проживаючих в них студентів, поєднуючи житло, комплекс обслуговуючої інфраструктури, середовища для відпочинку, навчання та творчості, рекреації, дозвілля і спілкування.

Специфіка функціональної структури студентського житла передбачає значну інтеграцію функціональних зон і варіативність їх взаєморозташування на рівнях «кампус-гуртожиток-приміщення».

Рівень 1. Кампус. Кампус – університетське містечко, що є багатофункціональним по структурі, має єдиний архітектурний ансамбль з чіткою функціональною і композиційною структурою. Функціональна організація кампусу, передбачає наявність наступних зон:

- навчальна і науково-виробнича;
- житлова;
- культури та дозвілля;
- громадського харчування;
- спортивно-оздоровча;
- рекреаційна;

- господарська;
- парковки автомобілів, велосипедів.

Рівень 2. Гуртожиток. Багатофункціональне рішення будівлі студентського гуртожитку полягає у формуванні відповідних просторів в будівлі, що орієнтовані на комфортне проживання, побут, самоосвітню працю, забезпеченні спортивними, культурно-дозвілльовими функціями.

У зв'язку з цим передбачаються відповідні функціональні зони, а саме:

- житлова;
- харчування;
- побутова;
- спортивна;
- рекреаційна;
- навчання та творчих занять;
- дозвілля та спілкування;
- службові та адміністративні приміщення, приміщення охорони.

Рівень 3. Приміщення. Житлові приміщення і їх групи повинні бути об'єднані комунікаційними та багатофункціональними просторами, що також можуть використовуватись для дозвілля, спілкування, проведення творчих та святкових заходів.

Планування комфортного архітектурного рішення житлової кімнати, полягає в забезпеченні реалізації всіх щоденних і більшості періодичних потреб проживаючих безпосередньо в гуртожитку. Такий житловий осередок повинен мати всі необхідні просторові і функціональні якості, зручності для комфортної життєдіяльності і повинен включати наступні функціональні зони:

- сну та відпочинку;
- гігієнічна (умивальник, туалет, душ / ванна);
- зберігання особистих речей;
- навчання;
- побутова;
- приготування їжі;
- прийому їжі;
- дозвілля.

Проаналізувавши сучасний досвід проектування студентського житла, можна виділити основні типи житлових кімнат, а саме:

1. Житлова кімната, призначена для одного студента. Така житлова чарунка, з повністю індивідуальним простором, складається з однієї кімнати з розвиненим комплексом функціональних зон, має: зону сну і відпочинку, навчальну, гігієнічну, побутову зону, зону зберігання особистих речей. Також в кімнаті можуть бути функціональні зони приготування і прийому

їжі, зона спілкування. Житлова площа кімнати від 9 м² і більше, що залежить від передбачених функцій і відповідного набору меблів та обладнання.

2. Житлова кімната, призначена для кількох студентів. Така житлова чарунка складається з 2 -3-місної кімнати, також має: зону сну і відпочинку, навчальну, зберігання особистих речей. Функціональні зони приготування і прийому їжі, гігієнічна, побутова можуть бути передбачені в житловому осередку чи знаходитись в окремих приміщеннях на поверсі.

3. Житловий блок. Такий житловий блок складається з декількох житлових кімнат, об'єднаних спільним холлом, санітарно-гігієнічними приміщеннями та побутовими зонами. У житлових кімнатах передбачені зони для сну, відпочинку, зберігання особистих речей і зона домашніх занять. Функціональні зони приготування і прийому їжі, гігієнічна, побутова також можуть бути передбачені в житловому осередку чи знаходитись в окремих приміщеннях на поверсі.

Сучасні вимоги до проектування студентського житла передбачають різноманітність організації житлового простору, варіативності його структури, можливості вибору типу житлового осередку (окрема кімната, блок, кімната на кількох студентів), збільшення житлової площі на одного студента, розвитку інфраструктури та побутових зручностей в гуртожитках. Крім того, в цілому підвищуються вимоги до рівня комфорту проживання та експлуатаційних якостей будівлі, енергоефективності та екологічності.

Література:

1. Ковальський Л. М., Ковальська Г.Л. **Архітектура вищих навчальних закладів**. Університети 3-го тисячоліття. – К. Основа, 2011. – 256 с
2. Общежития для молодежи / ЦНИИЭП жилища, ЦНИИЭП учебных зданий - М.: Стройиздат, 1990. -128с.
3. New housing concepts. – Barcelona, Leading International. 2000- 359 p.
4. http://www.architecture-studio.fr/en/projects/pacr1/university_residence.html
5. <https://arcspace.com/feature/tietgen-dormitory/>

Кампус технологічного інституту, м.Кембридж, штат Массачусетс, США,		-10 поверхів; -коридорний тип об'ємно-планувального рішення; - 1-2 людини у кімнаті; -житловий блок.
Студентський гуртожиток Leechgasse, 1, м. Грац, Австрія,		- 5 поверхів; -секційний тип об'ємно-планувального рішення; - 1-2 людини у кімнаті; -житловий блок.
Студентський гуртожиток Цзиньхуа Цзінью, м.Пекін, Китай,		- 16 поверхів; -коридорно- секційний тип об'ємно планувального рішення; - 1-2 людини у кімнаті;
Студентський гуртожиток, Університет Сорбонни, м.Париж, Франція		-10 поверхів, секційний тип об'ємно-планувального рішення; індивідуальне заселення
Студентський гуртожиток Tietgen-Dormitory Копенгагенського університету, м.Копенгаген, Данія		7 поверхів, Кільцеподібна схема плану, 5 вузлів вертикальних комунікації; індивідуальне заселення,

Рис. 1. Закордонний досвід проектування студентських гуртожитків.

Аннотация

Кащенко Т.О. кандидат архитектуры, доцент Киевского национального университета строительства и архитектуры

Осипова А. Ю. магистр архитектуры,

Киевского национального университета строительства и архитектуры

Особенности функционально-планировочной организации университетских общежитий.

В статье рассматриваются особенности функционально-планировочной организации университетских общежитий. Проведен сравнительный анализ отечественных и зарубежных студенческих общежитий.

Ключевые слова: университетское общежитие, кампус, функционально-планировочное решение, студенческий городок, жилая комната.

Abstract

Kashchenko T. Ph.D. of architecture, associate professor of Kyiv National University of Construction and Architecture.

Osipova A. Master Degree, Kyiv National University of Construction and Architecture.

Features of functional-planning organization of the campus dormitories.

There are considered features of the functional-planning organization of the campus dormitories, presented comparative analysis of domestic and foreign campus dormitories.

Keywords: student's dormitories, campus, functional-planning solution, campus, living room.